

Oppikirjat oman aikansa ilmentyminä

SUOMEN KASVATUKSEN
JA KOULUTUKSEN
HISTORIAN
SEURAN
VUOSIKIRJA
2014

*Oppikirjat
oman aikansa
ilmentyminä*

KOULU JA MENNEISYYS LII

ISBN 978-952-67639-4-1 (pdf)

ISSN 0780-7694

Copyright SUOMEN KASVATUKSEN JA KOULUTUK-
SEN HISTORIAN SEURA

Toimitus ja taitto JOUKO KAURANNE

Kirjoittajat

Essi Aarnio-Linnavuori, tohtoriopiskelija, Helsingin yliopisto, ympäristötieteiden laitos

Pauli Arola, FT

Kimmo Aula, biologian ja maantieteen opettaja

Tuula Hyyrö, KT

Erja Kosonen, FT, musiikin lehtori

Virpi Kivioja, VTK Turun yliopisto, poliittinen historia

Jyrki Männistö, KT, FM

Najat Ouakrim-Soivio, KT, FL, opetusneuvos

Lasse Paajanen, FK

Kirsti Paukkunen-Jämsen, FM, äidinkielen lehtori

Suvi Randen, FM

Hannu Syväoja, FT

Sisältö

Esipuhe.....	8
1. <i>Essi Aarnio-Linnavuori</i> : Jääkarhuja vai arjen etiikkaa? Ympäristöaiheet uskonnon ja elämäntiedon oppikirjoissa.....	10
2. <i>Erja Kosonen</i> : Laulukirjat koulun arvokasvatuksen ytimessä.....	33
3. <i>Lasse Paajanen</i> : Kirjavalinnat Helsingin kouluissa peruskouluun siirryttäessä.....	66
4. <i>Virpi Kivioja</i> : Sekoitusta itää ja länttä. Venäläiskuvat suomalaisissa ja saksalaisissa maantiedon oppikirjoissa 1933-1945.....	76
5. <i>Tuula Hyyrö</i> : “Myö olemmo livgilätset”, mutta koulua käyneet venäjäksi ja suomeksi	96
6. <i>Kirsti Paukkunen-Jämsen</i> : Anna Rinne – Vörun seminaarin kasvatti.....	127

-
7. *Jyrki Männistö*: Elämän ja koulun vaatimukset. Oppikoulujen opetus- ja lukusuunnitelmien muutostarpeet vuosina 1918-1939..... 142
8. *Suvi Randen*: Johannes Gezelius vanhemman kirjapainossa painetut latinan oppikirjat..... 176
9. *Najat Ouakrim-Soivio*: Mitä historian ja yhteiskuntaopin oppimistulosten arviointi kertoi erilaisten oppikirjojen, -materiaalien ja työtapojen käytöstä?... ..200
10. *Pauli Arola*: Yhteiskuntaopin oppikirjoista..217
11. *Kimmo Aula*: Tehtaanpuiston yhteiskoulu 80-vuotias..... 234
12. *Hannu Syväoja*: Seminaareista jäi jäljelle muistovain..... 256
13. Toimintakertomus vuodelta 2013..... .276
14. Vuosikirjojen sisältö vv. 1935-2014..... 280

Esipuhe

Olen viime vuosina toimiessani seuramme vuosikirjan taittajana, ihmetellyt, että joka vuosi on löytynyt kirjaamme sopivia ansiokkaita artikkeleita riittävä määrä.

Jos tarkastelee vuosikirjamme lopussa olevaa luetteloa eri vuosien artikkeleista, voi panna merkille, että artikkeleiden määrä on kasvanut viime vuosina. Sota aikana ja eräinä vuosina sotien jälkeenkin seuramme eli ajoittain sellaista hiljaiseloa, ettei vuosikirjaa saatu julkaistuksi, mutta viime vuosikymmeninä se on ilmestynyt joka vuosi. Kiitos siitä seuramme pitkäaikaiselle puheenjohtajalle professori Martti Kuikalle ja kiitos ennen kaikkea ahkerille kirjoittajillemme, jotka vuodesta toiseen ovat tarttuneet kynään tai tietokoneeseen ja aikaansaaneet kirjoituksia kiinnostavista kouluhistorian aiheista.

Lähimenneinä vuosina vuosikirjallemme on valittu tietty aihepiiri, joka ilmenee kunkin vuosikirjan nimestä. Pääaiheen lisäksi kirjaan on otettu muitakin artikkeleita, sillä ilman tällaista mahdollisuutta vuosikirjamme olisivat jääneet melko ohuiksi. Vuodesta toiseen kirjoittajina esiintyy samoja, ahkeria artikkeleiden laatijoita. Juuri heille osoitan suurimman kiitokseni, jos kohta kirjoittajien artikkeleiden laatimisen takaa löytyy mm. seuramme hallituksen jäsenten kehotuksia artikkeleiden kirjoittamiseen. Kiitos niistäkin.

Tänä vuonna kirjan otsikoksi muotoiltiin OPPIKIRJAT OMAN AIKANSÄ ILMENTYMINÄ. Tästä aiheesta ja muutamasta muusta teemasta syntyi tusinan verran artikkeleita. Kuten sisällysluettelosta voidaan todeta, useat oppiaineet ovat edustettuina. On uskonnon ja elämänskatsomustiedon oppikirjojen ja on laulukirjojen sekä maantieteen oppikirjojen sisältöjen tutkimusta. Mukaan on saatu myös oppikirjavalintojen historiaa ja opetussuunnitelmien muutostarpeiden puntarointia sekä oppimistulosten evaluointia.

Lisäksi vuosikirjaamme on otettu suomensukuisten kansojen opettajien kokemuksia viime aikojen vaikeissa oloissa. Suomen kaukaisemmasta historiasta on selvitys Johannes Gezelius vanhemman kirjapainossa painetuista latinan oppikirjoista. Uudemmasta kouluhistoriasta on muistelmia edesmenneistä opettajaseminaareistamme ja erään oppikoulun 80-vuotisesta taipaleesta.

Muita aineita monipuolisemmin on käsitelty yhteiskuntaopin historiaa. On valotettu ympäristöaiheiden käsittelyä elämäntutkimustiedon oppikirjoissa, elämän ja koulun vaatimuksia oppikoulujen opetussuunnitelmissa, ja on tutkittu oppimistulosten vaikutusta oppikirjojen ja työtapojen valintaan. Lisäksi on selvitetty erään yhteiskuntatiedon oppikirjan kehitystä yhteiskuntamme muuttumisen seurauksena.

Valitettavasti seuramme ei ole saanut hankituksi rahaa tämän vuosikirjan painattamista varten, joten joudumme julkaisemaan kirjan pelkästään nettiversiona seuramme kotisivuilla. Olkaamme siitäkin iloisia. Vuosikirja oli kuitenkin taitettava samalla tavoin kuin painettukin versio ja tekstit oli oikoluettava, josta kiitos pitkäaikaiselle oikolukijallemme kouluneuvos Erkki Merimaalle.

Vuosaarella syksyllä 2014

vuosikirjan taittäjä